

Pagsipat sa Pahiwigatig ng mga Binisajang Ekspresyon: Isang Diskursong Analisis

John Kenneth Dublan¹, Jomari James Gilo², Jephony Jamin³, Joshua Orais⁴,
Chelou G. Salmoro⁵, at Mark Galdo⁶

Southern Leyte State University-College of Teacher Education

Abstract—Ang pag-aaral na ito ay naglalayong tukuyin at alamin ang mga salita o ekspresyong Bisaja sa ilang kumunidad ng Southern Leyte at Leyte, ano ang mga binisajang ekspresyon na dating ginagamit, ang pahiwigatig o kahulugan ng mga binisajang salita o ekspresyon, at ang paraan ng paggamit sa diskurso. Ginamit ang deskriptibong pag-aaral na diskarte upang siyasatin ang iba't ibang paraan ng pangangalap ng mga ekspresyon/parirala/salita. Ang mga lokal na residente ng Southern Leyte at Leyte na may edad 47 pataas ay nakibahagi sa pag-aaral na ito. Nagsagawa kami ng mga panayam bilang mga 'tool' sa pagkolekta ng datos, kasama ang mga talatanungan na isinalin sa kanilang lokal na diyalekto, upang gabayan ang mga mananaliksik at bigyang-daan ang respondent na maunawaan. Isinagawa ang panayam upang mangolekta ng mga ekspresyong Bisaja at maunawaan ang mga kahulugan at paggamit nito. Kasama sa aming mga natuklasan ang 133 ekspresyon na inuri sa sampung kategorya; (a.) Ekspresyong nagpapahiwatig ng tunog, (b.) Ekspresyong ginagamit ang parte ng katawan, (c.) Ekspresyong ginagamit ang mga hayop at insekto, (d.) Ekspresyong ginagamit ang halaman, (e.) Ekspresyong ginagamit ang/mga bagay, (f.) Ekspresyong nagpapahiwatig ng panahon o oras (nakaraan), (g.) Mga sarkastikong ekspresyon, (h.) Ekspresyong 'beyond supernatural' at mga sumpang ekspresyon, (i.) Ekspresyong nagpapahiwatig ng kilos, (j.) Ekspresyong nagpapahiwatig sa anyo, katangian at damdamin, at (k.) Ibang pang ekspresyon at salita. Ang pag-aaral ay nagpapakita ng pinabuting at magaan na kakayahan ng mga gumagamit na ipahayag ang kanilang mga iniisip, damdamin, at emosyon, na isa sa mahalagang elemento ng pakikipag-ugnayan

Keywords— *Binisajang Ekspresyon, komunikasyon, gamit sa komunikasyon*

I. INTRODUCTION

Ang Pilipinas ay nagmamay-ari ng malaking kayamanan ng mga wika, at habang ang mga wikang ito ay magkakaugnay, ang mga pagkakaiba ay malawak din. Ang mga wika kagaya ng Binisaja sa Southern Leyte ay lubhang magkakaiba sa lahat ng aspetong linggwistika sa iba't ibang lugar na kinsasakupan nito [1]. Ipinakita na ang Bisaya ay dumaan sa mabilis na pagbabago sa ang takbo ng huling apat na siglo [2]. May mga salita o ekspresyong ito na hindi alam sa kasalukuyang panahon. Sa

katunayan, ang ilan sa mga kabataang Bisaya ang mga nagsasalita na mas nakalandad sa ibang mga wika tulad ng Ingles ay hindi naiintindihan ang talumpati ng kanilang mga matatanda na gumamit ng mga lumang terminong Bisaya.

Isang patunay na ang ating bansa ay mayroong malawak na kasaysayan at kayamanan sa wika. Ito ay may pagkakaiba ngunit ito rin ay magkakaugnay. Ang pagkakaibang ito ang bumubuo sa ating pagkakakilanlan ngunit hindi ito hadlang upang magkaisa ang isang lipunan. Sa pamamagitan nito ay mas napapalawak at napapalalim pa ang ugnayan at pagkakaintindihan gamit ang wikang kinagisnan.

Isa ang Bisaya o Bisaja sa Southern Leyte sa mga pangunahing wika na mayroon sa Pilipinas. Ang wikang Bisaja o Bisaya ay isang subgroup ng mga wikang Austronesian na sinasalita sa Pilipinas. Ito ay pangalawa sa pinakamalaking etnolinggwistiko sa Pilipinas sunod sa Tagalog kahit na hindi pormal na itinuturo sa mga paaralan, pamantasan, at institusyon. Humigit-kumulang 25 milyong tao ang gumagamit ng wikang ito. Maituturing na lingua franca sa katimugang pilipinas. Isa ang Sebwano sa mga pangunahing wika sa Pilipinas. Kilala rin ang wikang ito sa tawag na Sugbuanon, Sugbuanon, Visaya, Bisaya, at Binisaya.

Tinukoy ni Trask [3], na ang kabataang henerasyon ay nahirapan sa pagbabasa ng kung anong isinulat ng mga ninuno 400 taon na ang nakalilipas. Sa parehong paraan, tiyak na mahahanap ng mga inapo pagbabasa kung ano ang salita o parirala ng kasalukuyang henerasyon ng mga tagapagsalita sa kasalukuyan o ang susunod na henerasyon halos hindi maintindihan ang pahiwigatig ng mga bagong salita at mga ekspresyong nakikilingan sa mga araw na ito. Dahil sa impluwensya ng kultura, naapektuhan din ang wika. Marami naman mga terminong Bisaya na kasalukuyang ginagamit ng mga nagsasalita na nagmula sa ating saloobin at emosyon.

Napakahalaga para sa mga mag-aaral na epektibong maunawaan ang isa't isa sa mga setting ng akademiko kung saan ang mga talakayan at pagbabahagi ng ideya ay madalas na nangyayari sa loob o labas ng silid-aralan. Upang gawin ito, dapat silang gumamit ng bokabularyo na karaniwan sa kanila. Ang pag-unawa at epektibong komunikasyon ay magiging mahirap makuha kung ang mga mag-aaral ay nabigo na bumuo ng isang malawak na bokabularyo na magbibigay-daan sa kanila na makilala at magamit ang mga salita sa iba't ibang konteksto, tulad ng pagsasalita at pagsulat [11].

Sa kabuuan, ang wikang Bisaya at ang mga ekspresyon ay napakahalaga dahil ito ang sumasalamin kung ano ang ating pagkakakilanlan

bilang isa sa mga mamamayang gumagamit ng lengguwaheng ating kinagisnang. Ang panahon ay nagbabago at ang wika ay dinamiko kung kaya't napakahalagang pag aralan natin ang mga wikang ginagamit natin bilang isang mamamayan ng ating bansa sapagkat ito ay mayroong malaking epekto sa lahat ng aspeto ng ating buhay.

Sa premisong ito, ang mga mananaliksik ay nahikayat na suriin ang mga ekspresyong Binisaja ng Southern Leyte upang makuha ang kahulugan o pahiwatig, bahagi ng pananalita, at maging sa wastong paggamit nito sa diskurso tungo sa pagbuo ng isang kagamitang panturo sa wika..

II. LAYUNIN NG PAG-AARAL

Ang layunin ng pag-aaral na ito ay makakalap ng mga binisajang ekspresyon at masuri ang mga nakuhang ekspresyon batay sa : (a) parirala/salitang binisajang ekspresyon; (b) bahagi ng pananalita; (c) pahiwatig/kahulugan; at (d) diskurso tungo sa pagbuo ng isang kagamitang panturo. *Maintaining the Integrity of the Specifications*

III. METODOLOHIYA

Gamit ang kwalitatibong dulong, isinasaalang-alang ang layunin ng pagsisiyasat sa paraang personal na pagkikinayam na pananaliksik upang makakuha ng tumpak at malalim na datos na nauugnay sa pag-aaral. Nakatuon sa kasalukuyang pag-aaral ang mga partikular na aspeto tulad ng mga lugar, proseso, relasyon, kasangkot ang pangangalap ng datos ngunit kasama ang wastong pagsusuri, interpretasyon, at pagkilala sa mga ekspresyong binisaja. Higit na makabuluhan, sa mga nakalap na data, nagbibigay ito ng access sa mga kapaki-pakinabang na impormasyong kapaki-pakinabang sa mga kahulugan sa mga lokal na usapin. Ang disenyo ng ito ay pangunahing sumusunod sa pamamaraan sa pamamagitan ng maingat pagsusuri at pagsusuri sa mga mapagkukunang datos, sa pamamagitan ng pagsusuri at pagbibigay-kahulugan sa data [5]. Sa layunin sa pag-aaral, ang gayong disenyo ay itinuturing na angkop ginamit para sa pangunahing pag-aalala nito na naglalayong tukuyin ang mga pahiwatig ng Binisajang Ekspresyon sa loob ng piling lugar sa Timog Leyte at Leyte.

Ang mga respondente ng pag-aaral na ito ay pawang mga nakakatanda na nasa 50 taong gulang pataas. Liban pa ryan, naglaan ang mga mananaliksik ng dalawang tanong sa mga naging respondente.

Isinagawa ang pananaliksik na ito sa Southern Leyte at Leyte. Ang mga lokasyong ito ang pinakaangkop para sa setting ng pagsasaliksik ng pag-aaral dahil nilalayan nitong tukuyin at i-tabulate ang mas lumang terminolohiya ng Bisaja na ginagamit sa pang-araw-araw na komunikasyon na makikita doon. Ang mga bayan ng Southern Leyte (Tomas Oppus, Malitbog, at Maasin) at Leyte ay dynamic na nagbago ng kanilang wika sa paglipas ng panahon, at kahit papaano ang matandang lokal na ekspresyong ito ay nagpakita ng pag-aalis na ginagamit at kasalukuyang nasa bingit ng pagkalipol.

Ang instrumentong ginamit sa pangangalap ay isang open-ended questionnaire upang matukoy at matugunan ang mga tiyak na suliranin sa pag-aaral na ito. Upang matiyak ang maayos at tumpak na pamamaraan ng pakikipanayam ang mga tanong ay isinalin sa lokal na diyalekto. Ang pakikilahok sa mga direktang panayam ay nagbibigay-daan sa mananaliksik na matuto nang higit pa tungkol sa Lokal na Wika (Binisaja) at upang matiyak ang mga ekspresyon, kahulugan, at mga halimbawa nito.

Maraming mga etikal na pagsasaalang-alang ang binigyan ng pangunahing pag-aalala sa pagkolekta ng data. Pagkakakilanlan ng ang mga sumasagot ay itinago, hindi sila pinilit na ipahiwatig ang kanilang mga pangalan, at ito ay ginawang malinaw sa kanila mula sa simulan na ang pag-aaral ay boluntaryo. Ipinaliwanag din sa kanila ang layunin ng pag-aaral. Kahit anong impormasyon ang kanilang ibinigay ay pinananatiling lubos na kompidensiyal at ginamit lamang para sa layunin ng pag-aaral. Dapat bang tumanggi ang mga respondente na lumahok sa sarbey, hindi sila pinilit ng mananaliksik sa anumang paraan.

Bago ibigay ang mga katanungan, kinakailangan na ang pagtiwala sa pagiging kapaki-pakinabang nito at ang pagiging angkop ay naitatag sa pamamagitan ng pagpapailalim nito sa interbyu upang matiyak na gagawin nito. Kaya nagpapatunay na ito ay lubos na wasto at maaasahan para sa pag-aaral. Bago ang aktwal na pag-i-interview, sinunod ng mananaliksik ang mga protocol ng pananaliksik at humingi ng pag-apruba mula sa mga ka-anak ng respondente. Kapag naaprubahan, nagsimula ang pangongolekta ng data. Sa partikular, ang mananaliksik ipinaliwanag sa mga respondente ang layunin ng pag-aaral. Tinukoy ng mananaliksik ang mga unang nagsasalita ng Binisaya sa mga respondente, pagkatapos ay humingi ng kanilang tulong upang mahanap/matukoy ang iba pang mga resposdee hanggang sa natugunan ang nais na bilang ng mga respondente. Ang pagkuha ng mga datos ay ginawa kaagad pagkatapos maibigay at pinananatiling may lubos na pagiging kumpidensyal.

Gamit ang descriptive-discourse analysis, sinuri ang mga datos gamit ang naaangkop na mga tanong sa interbyu upang maibigay ng mga resposnte ang gustong malaman na Binisajang Ekspresyon sa pananaliksik. Ang mga sagot ng mga respondente ay inalis upang mabigyan ng pagkakahulugan ang mga salita o pariralang kanilang ibinigay sa isinagawang panayam. Sa pamamagitan ng tabula, isinulat ang mga datos at binigyan ng pagkakahulugan at halimbawa sa diyalogo ay magging ang bahagi ng pananalita. Finally, complete content and organizational editing before formatting. Please take note of the following items when proofreading spelling and grammar:

IV. RESULTA AT DISKUSYON

Nakapaloob sa bahaging ito ang mga parirala at mga salitang nakuha ng mga mananaliksik sa isinagawang panayam sa mga respondente may gulang 50-pataas. Ang mga datos na nakalap sa panayam patungkol sa Binisajang Ekspresyon ay isinalin at tinabyula ng mananaliksik sa labing-isa na

kategorya, ayon sa paraan na paggamit at mga salita naka-ayon o tumutukoy sa/ng; (a.)Ekspresyong nagpapahiwatig ng tunog, (b.)Ekspresyong ginagamit ang parte ng katawan, (c.) Ekspresyong ginagamit ang mga hayop at insekto, (d.) Ekspresyong ginagamit ang halaman, (e.) Ekspresyong ginagamit ang/mga bagay, (f.) Ekspresyong nagpapahiwatig ng panahon o oras (nakaraan), (g.) Mga sarkastikong ekspresyon, (h.) Ekspresyong 'beyond supernatural' at mga sumpang ekspresyon, (i.) Ekspresyong nagpapahiwatig ng kilos, (j.) Ekspresyong nagpapahiwatig sa anyo, katangian at damdamin, at (k.) Ibang pang ekspresyon at salita.

A. Ekspresyong nagpapahiwatig ng tunog

Ito ay mga ekspresyon na ginagamit sa pagpapahiwatig kung ano ang tunog ng isang bagay, pangyayari at iba pa. Ginagamit bilang isang uri ng ekspresyon ang mga tunog na naririnig natin sa ating paligid. Sa pamamagitan ng paggamit ng iba't ibang tunog, naipahayag ng tao ang kanyang pag-iisip, at damdamin sa isang partikular na sitwasyon.

Ang ekspresyong nagpapahiwatig ng tunog ay tinatawag na "onomatopoeia". Onomatopoeia ay ang pagkakaroon ng isang salita na sumasalamin sa tunog na inilalabas ng isang bagay. Sa pamamagitan ng paggamit ng iba't ibang tunog, ang isang tao ay maaaring gamitin ang mga ito upang ipahayag ang kanyang mga damdamin, pag-iisip, at damdamin sa isang partikular na sitwasyon. Ang mga ekspresyong ito ay maaaring magamit upang ipahayag ang kagalakan, lungkot, takot, galit, atbp. sa isang mas mapaglarawan at mabisang paraan. Ang pag-alam

Talahanayan 1. Ekspresyong nagpapahiwatig ng tunog

Binisajang Ekspresyon (Parirala/Salita)	Bahagi ng Pananalita	Pahiwatig	Diskurso/ Halimbawa
tagubtub	pang-uri	kabog malakas na tunog	"Grabi ang tagubtub sa discohan." Ang lakas ng kabog sa may disco. "Naay kasikas sa ilawom sa akong higdaanan, ahong lili-on."
kasikas	pangngalan	mahinang tunog	May narinig akong ingay sa ilalim ng higdaan, silipin ko nga.
ting-ting	pangngalan	tunog ng kampanilya isa itong ekspresyon nagsasaad ng tunog para magkaroon ng epekto ang isang pangungusap.	"Ikaw ang ting-ting nga naga bagting sa akong kasing-kasing." Ikaw ang tinitibok ng puso ko.
dangoy-ngoy	pang-uri	umiiyak	"Perting pag dangoy-ngoy sa bata kay wala paliti ug duwaan."
bakhu	pang-uri pandiwa	umiiyak malakas humihikbi	Grabi ang iyak ng bata matapos hindi bilhan ng laruan. "Perting pag bakhu niyag humilak" Grabi ang hikbi at hagulgol niya.

natin tungkol sa mga ekspresyong nagpapahiwatig ng tunog ay makakatulong sa atin upang maunawaan ang ibang tao at ang kanilang mga damdamin. Maaari din itong magamit ng mga mag-aaral upang mapahusay

ang kanilang pag-unawa sa mga salita at pariralang karaniwang naririnig nila sa pang araw-araw nating pamumuhay.

B. Ekspresyong ginagamit ang parte ng katawan

Ito ay mga ekspresyong gumagamit ng mga parte ng katawan bilang isang matalinghagang salita na may kaugnay na kahulugan.

Ang pananaw sa paksang ito ay na ang ekspresyong ginagamit ang parte ng katawan ay isang mahalagang paraan upang ipahayag ang ating mga saloobin at damdamin. Maaaring itong kahit anong parte ng ating katawan na ginagamit upang maipahayag ang ating mga saloobin. Maaaring magamit ang ekspresyong ito upang maipahayag ang pagmamahal, kasiyahan, galit, takot, damdamin at iba pa. Sa pamamagitan nito, nagiging mas madali para sa atin na maipahayag ang mga ito.

Talahanayan 2. Ekspresyong ginagamit ang parte ng katawan

Binisajang Ekspresyon (Parirala/Salita)	Bahagi ng Pananalita	Pahiwatig	Diskurso/ Halimbawa
gahig kalabira	pang-uri	kalabira- bungo gahi-matigas matigas ang ulo, hindi mapagsabihan ang salitang 'labod' ay nangangahulugang 'latay' sa tagalog. ang ibig sabihin ng salitang ito ay 'bugbug-sarado'.	"Ka gahi ba nimog kalabira!" Ang tigas talaga ng ulo mo.
dila ray way labod	pangngalan pandiwa	ang salitang 'labod' ay nangangahulugang 'latay' sa tagalog. ang ibig sabihin ng salitang ito ay 'bugbug-sarado'.	"Purbari'g lakaw, dila ra nimoy way labod." Subukan mong umalis dila mo lang ang walang latay.
tagukon man kag baba	pang-uri panghalip	tunog ng kampanilya isa itong ekspresyon na nagsasaad ng tunog para magkaroon ng epekto ang isang pangungusap.	"Mao wa naminjo ng tawhana kay tagukon ug baba." Kaya hindi nag-asawa yan kasi torpe.
tagsa na laman mamilok	pangngalan pandiwa	naghihingalo malapit ng mamatay.	"Dina na magdugay tawhana tagsa na laman mamilok."
gipakaon sa pad apilon pag siko.	pangngalan pang-uri	taong walang utang na loob.	Wala ng itatagal ang taong yan. "Wa kay ika baws gipakaon kas akong pad glapil pa nimog siko."
humok ilong	pang-uri pang-abay	kahit sino ang kasintahan	Wala kang utang na loob. "Bigaon man ng tawhana kay humok man nag ilong."
alimpatakan	pangngalan	utak bobo o hindi madaling makaintindi.	Ang landi ng taong yan kung sinu-sinong pinapatulan. "Grabi ka gahi'g alimpatakan, dili kasabot."
puti nag lisik	pangngalan pang-uri	duwag	Ang tigas talaga ng ulo mo, ba't hindi ka makaintindi. "Mosukol diay na nga puti man nag lisik." Hindi labalan ang duwag na yan.

C. Ekspresyong ginagamit ang mga hayop at insekto

Ang mga ekspresyong ito ay gumagamit ng mga ibat ibang klase ng hayop o insekto para magrepresenta sa isang bagay, pangyayari at iba pa.

Talahanayan 3. Ekspresyong ginagamit ang mga hayop at insekto

Binisajang Ekspresyon (Parirala/Salita)	Bahagi ng Pananalita	Pahiwatig	Diskurso/ Halimbawa
amigason baya mo	pang-uri	lalanggamin dahil sa pagiging 'sweet'.	"Amigason baya mong duha."
may pag amo naay baynsiyengko (25¢) sa lobot	pang-uri	amo- unggoy isa itong sarkastikong pagsasad na 'walang kang pera'.	Baka langgaminy kayo diyan. "Luoya man ka, may pag Amo naay 25¢ sa lobot."
makumo pay tujom	pang-uri	tujom- sea urchin kuripot, napakapangit ng ugali ang ekspresyon ito ay nagsasaad na makakaya mo pang hawakan ang 'sea urchin' o tiisin ang tinik nito kaysa sa ugali ng tao.	Nakakaawa ka naman wala kang pera. "Daghang natiwas kay adto man sila hangjo sa tawng makumo pay tujom."
mura man kag uwak	pang-uri	tuso naglalarawan ito sa tao na kahit halatang mayroon ng sa kanya nagsisinungaling siya at isinasaad niyang wala.	Madami ng namatay kasi lumapit sila sa taong makasarili.
lihog iring	pang-uri	isa itong kilos na maingat, hindi namamalayan.	"Guwatsi ng tawhana mura nag uwak." Tuso ang taong iyan. "Di kasakpan ng mga kawatan kay mura nag lihog iring."
kujog baboy	panghalip	taong laging makasama o hindi mapaghiwalay. taong tig-tig (tiga-hugas, tiga-linis...) laging kasa-kasama	Hindi mo mahuhuli ang magnanakaw'ng yan kasi maingat ang mga galaw niyan. "Di man na siya mapaaw kai daghan mana sijag kujog baboy."
bongkag lapinig	pandiwa	biglang nag-alisan	Hindi siya nag-aalala madami naman siyang malalapitan. "Bungkag lapinig ang mga istudyante pag-abot sa maestro."
langaw rakang mi tungko sa kabaw pero dika kabaw.	pang-uri	taong mahangin o mayabang. mapagmataas	Biglang nag-alisan ang mga istudyante nang dumating ang guro. "Abusado man ka Bay, hinumdumi langaw raka na mitungko's kabaw pero dika kabaw."
magkamang daw umang	pangngalan pandiwa	maghirap ang 'umang' o kilala sa ingles na 'hermit crab' ay nangangahulugan sa paghihirap.	Wag kang masyadong magmayabang tandaan mo langaw ka lang na dumapo sa kalabaw. "Ayaw na buhata kay basin magkamang ka daw umang."
malipat ganing kabaw nga upat ang tiil	pang-uri	naisahan, ito ay nagpapahiwatig na naisahan ang tao o nakamali.	"A: Subra man lague ning sukli. B: Aw, malipat gani ng kabaw nga upat ang tiil kadto pa kahang tindero."
iring gilyget	pang-uri	malandi	A: Subra yung sukli. B: Nagkamali ata yung tindero. "Igata nimo mura kag iring gilyget."
ambot sa langaw mi lupad way pamahaw	pangngalan pandiwa	lumalandi kasi hindi naman nabubuntis. taong hindi alam kung saan patungo; walang tiyak na patutunguhan.	Ang landi mo "A: Asa's Gina? B: Ambot sa langaw mi lupad way pamahaw."
			A: Asan si Gina? B: Hindi ko alam kung nasaan.

Ang mga hayop at insekto ay madalas na ginagamit sa mga ekspresyon upang isalarawan ang iba't ibang mga damdamin o pag-uugali. Upang magbigay ng mga simbolo ng mga katangian ng tao, tulad ng katalinuhan, kapangyarihan, kahusayan, katapatan, at iba pa. Sa pangkalahatan, ang mga hayop at insekto ay isang epektibong paraan upang maipahayag ang mga saloobin, ideya, at mensahe. Ang Ekspresyong ginagamit ang mga hayop at insekto ay isang positibo at natatanging paraan upang ipahiwatig ang isang mensahe sa pamamagitan ng likha ng mga simbolo para ipahiwatig ang mga emosyon, kaisipan, at kasanayan na may kaugnayan sa isang tiyak na paksa. Sa pamamagitan ng paggamit ng mga hayop at insekto sa ekspresyon, ang mga tao ay maaaring magbukas ng isang bagong perspektibo at magdagdag ng kahulugan sa mga salita at mensahe.

D. Ekspresyong ginagamit ang halaman.

Ginagamit dito ang mga halaman bilang isang representasyon sa isang sitwasyon, tao o pag uugali ng isang indibidwal.

Talahanayan 4. Ekspresyong ginagamit ang halaman

Binisajang Ekspresyon (Parirala/Salita)	Bahagi ng Pananalita	Pahiwatig	Diskurso/ Halimbawa
dika mo dahon'g lapad	pang-abay	ito ay nakabatay sa konsepto na hindi ka aasenso o uunlad kung ang gagawin mo o ginagawa mo ay masama.	"Bisag unsaog paninigkamot di modahog lapad ang dautang buhat."
gubot pas lukot	pangngalan pang-uri	Napakagu-lo, magulo	Kahit anong kayud mo kung sa masama yan galing hindi ka parin aasenso. "Mao puy imong gibarkada ng mga tawng gubot pas lukot".
.boy butay	pangngalan	Lasinggero Ang Butay ay parte ng puno ng niyog kung saan kinukuha ang katas na sangkap na ginagawang "tuba" o alak.	Yan pa yung binarkada mo, eh magulo yan. "Naa napud si Boy Butay."
nanimahong ahos	pangngalan pang-uri	Ikakasal Ito ay nauugnay sa amoy ng bawang kasi tuwing maykasalan may handaan.	Andyan na naman yung lasinggero. "Kahibaw baka si Gina nanimaho ng ahos?"
saging nabajod	pangngalan pang-uri	Hindi naluto o hilaw na pagkain. Pwede din itong magpahiwatig sa taong maitim, pangit, o lusyong. Naglalarawan ito sa taong kung dati maganda ngayon hindi na.	Alam mo ba si Gina Ikakasal na? "Mura man kag saging nabajod."
majo pag maglana'g putot	pandiwa pang-uri	'Putot' o maliit na buko (tender coconut) kung saan ito ay inihalintulad sa batang mangmang. 'Lana' o langis, naglalarawan sa impormasyon.	Para kang saging nalanta. / Ang pangit mo na.
		Ang ekspresyong ito ay naglalarawan sa paraan ng pagkuha ng impormasyon. Isinasaad nito na masabuting humingi ng impormasyon sa mga bata kaysa sa matatanda, kasi hindi sila nagsisinungaling.	A: Managat ka karon? B: O A: Na, majo pag maglana'g kag putot kay way isda ron."
		Itong ekspresyong ito ay naglalarawan sa paraan ng pagkuha ng impormasyon. Isinasaad nito na masabuting humingi ng impormasyon sa mga bata kaysa sa matatanda, kasi hindi sila nagsisinungaling.	A: Mangingisda ka ngayon? B: Oo A: Na, walang kasiguraduhan na makakahuli ka kasi walang isda ngayon.
		Itong ekspresyong ito ay naglalarawan sa paraan ng pagkuha ng impormasyon. Isinasaad nito na masabuting humingi ng impormasyon sa mga bata kaysa sa matatanda, kasi hindi sila nagsisinungaling.	

Ang Ekspresyong ginagamit ang halaman ay mahalagang bahagi ng mga sistema ng pag-unawa ng tao. Maaaring gamitin ng tao ang halaman upang ilahad ang kanyang damdamin, pag-iisip, at pasanin ang mga problema. Ang halaman ay maaari ring maging isang mahalagang bahagi ng panloob na pagpapahalaga at pagpapahalaga sa sarili, ginagamit ng upang maihatid ang kanilang mga saloobin at mga ideya. Ang pag-unawa sa kahulugan at simbolismo ng mga halaman ay mahalaga upang matukoy ang kahulugan ng mga ekspresyon na ginagamit nila. Ang pag-unawa sa mga simbolo at turo na nauugnay sa mga halaman ay magbibigay sa isang mas malalim na pag-unawa sa mga saloobin at ideya na nakapaloob sa paggamit nito.

E. Ekspresyong ginagamit ang mga bagay

Dito ay ginagamit ang mga bagay upang magrepresenta sa isang sitwasyon, pangyayari at iba pa.

Talahanayan 5. Ekspresyong ginagamit ang mga bagay

Binisajang Ekspresyon (Parirala/Salita)	Bahagi ng Pananalita	Pahiwatig	Diskurso/ Halimbawa
ngit-ngit pas alikitran imong ugma	pang-uri pangngalan	Malabong kinabukasan. Kadalasang ginagamit ang ekspresyong ito para sa mga taong nakakagawa ng mali o nagkakasala.	"Ajaw na lamag minjo anang tawhana kay ngitingit pas alikitran injong kaugmaon." Wag mong subuking mapangasawa ang taong iyan wala kang magiging kinabukasan.
murag lana'g dagat	pang-uri	Malinaw ang dagat, hindi maalon.	Way ayo mamalaran, murag lana'g dagat." Hindi magandang mangisda ngayon, ang linaw ng dagat. "Nindot isakay sa barko kanang Mayo kay murag lana'g dagat." Magandang sumakay ng barko tuwing Mayo, kasi ang linaw ng dagat.
marites de palita	panghalip pang-uri	Karaniwang sinasabi ng mga mangingisda lalo na kung hindi maalon o malinaw ang dagat. Nangangahulugan din ito na kapag malinaw ang dagat hindi magandang mamalaot sa kadahilangang nagugulo ang kanilang lambat. Tumutukoy sa taong subrang chismosa	"Padung na dire si Marites de palita." Paparating na si Marites(Chismosa). "Tao 1: Noy, manabo (tumulong sa pagbuhat ng bangka bago humingi ng isda) ko. Tao 2: Anah, kilawon bay gas." Tao 1: Manong pahingi po Tao 2: Wala ng libre ngayon.
kilawon bay gas	pangngalan pandiwa	Isa itong ekspresyong ginagamit ng mga mangingisda dati kung saan ipinapahiwatig nito na ang kanilang huli ay hindi ibinigay ng libre kundi dapat bilhin mo. Kasi wala ka namang ambag sa gastos, gaya ng Gaas na kadalasang ginagamit dati sa pangngingisda.	"Ang ahong kuntra perting pagkasud sa bobo." Nahulog sa bitag ang kalaban ko.
nasud sa bobo	pandiwa	Nahulog sa bitag Ang 'bobo' ay isang kagamitan na parang kulungan- sa panghuhuli ng isda.	

nagsubay ang iyang kinabuhay sa usa ka lugas lanot	pang-uri	'Critical stage' Kadalasang ginagamit ng mga buntis lalo na sa araw ng panganganak.	"Ayaw na lamang ka ngadto kay nagsubay na lamang ang imong kinabuhay sa usa ka lugas na lanot." Huwag ka nalang umalis kasi nasa kritikal ka na kalagayan. "Di mahalin ng isdaa kay bahong gas." Hindi mabibinta ang isdang yan ang mahal kasi.
bahong gas	pang-uri	Mamahaling isda. Ang gaas ay isang mamahaling produkto magmula noon maiuugnay ito sa salitang 'mahal' o mataas ang presyo, Ang Gaas ay ginagamit ng mga mangingisda noon sa gabi kaya ito ay maiuugnay sa 'Isda'.	
nagda'g kabu	pandiwa	Makialam;mangh imasok	"Wa may nindot kauban tong tawhana kay magda man tug kabu." Hindi magandang kasama yung taong yun pakillamera. "Ampaw na sija'g haligi."
ampaw	pang-uri	Hindi matibay	Hindi matibay ang haligi. "A: Pun-e panag usa. B: Di naman lague kay wa naman tay lana."
wanay lana	pangngalan	Babaing nag'Menopause	A: Dagdagan mo pa ng isa(anak). B: Dina, menopause na ako. "Maka-anak diay ng tawhana na nga waysman man na."
waysman (way sud ang galon)	pangngalan	Lalaking Baog	Baog ang taong yan kaya hindi siya magkaka-anak. "Bay, labhi ragud ning imong karsonilyo sa Kasilyas."
karsonilyo	pangngalan	Salawal	Pre, labhan mo nga yung salawal mo sa may banyo. "Ajaw sunduga ng bajeha kay naglungan na sija sa lapok."
naglungan sa lapok	pangngalan	Makasalanan Ang 'Lapok' o putik ay nangangahulugan pagiging madumi ng tao dahil sa kasalanan. Maglaro ng apoy	Huwag mong gayahin ang babaing yon na makasalanan. "A: Nganong nag hilak man tos Gina? B: Ang-ang man nasakpan nija ijang uyab nagduwa'g kajo."
duwa'g kajo	pangngalan	Nangangalunya, Mangaliwa	A: Bakit umiyak si Gina? B: Kasi nahuli niya yung kasintahan n'yang nangangaliwa. "Tarungag laba ang imong mga beste"
beste	pangngalan	Damit kasuotan	Labahan mo ng maayos ang mga damit mo.

Ang implikasyon ng pananaliksik sa ekspresyong ginagamit ang mga bagay ay maaaring makatulong sa pagpapaunlad ng kahulugan ng salita at parirala, at makatulong din ito sa pag-unawa sa mga konsepto at ideya na nakapaloob sa mga salita at parirala. Maaari rin itong makatulong sa pag-iisip ng mga bagong paraan para maipahayag ang mga konsepto at ideya sa pamamagitan ng pag-gamit ng iba't ibang mga bagay. Gamit ang ekspresyong ito naipapakita ang ating damdamin at saloobin.

F. Ekspresyong nagpapahiwatig ng panahon o oras (nakaraan)

Ang mga sumusunod na mga salitang ay nauugnay sa pag-alala sa nakaraan.

Talahanayan 6. Ekspresyong nagpapahiwatig ng panahon o oras (nakaraan)			
Binisajang Ekspresyon (Parirala/Salita)	Bahagi ng Pananalita	Pahiwatig	Diskurso/ Halimbawa
handuraw	pangngalan	Balik-tanaw. Alalahanin ang nakaraan.	"Sige sijag handuraw sa ilang kagahapon." Lagi niyang binabalikan ang mga nakalipas na ala-ala.

G. Mga sarkastikong ekspresyon

Talahanayan 7. Mga sarkastikong ekspresyon			
Binisajang Ekspresyon (Parirala/Salita)	Bahagi ng Pananalita	Pahiwatig	Diskurso/ Halimbawa
51.Saba diha	Pandamdang	Wag kang magsalita o shut up. Minsan ginagamit din ang "saba diha" Kung ayaw mo ang sinasabi ng kausap mo.	"A: Nakita nako si kumpare naay lain kauban. B: Saba diha uy." A: Nakita ko si kumpare may kasamang iba. B: Tumigil ka nga. "Kwartaan sa imong kagaral." "Tao 1: Kagwapa ba nimo uy. Tao 2: Estoryahe!" Tao 1: Ang ganda mo naman. Tao 2: Wag mo'kong bulahin!
52.Sa imong kagaral	Pandamdang	Sarkastikong ekspresyon na Katumbas niya ang salitang "talaga?" o "binu-bola mo lang ako". kadalasang ginagamit ang katagang ito upang ipahiwatig na hindi kapanipaniwala ang papuri o sinabi ng kausap.	"Ah, mao ba?"
53.Estoryahe	Pandiwa	Katumbas niya ang salitang "talaga?" o "binu-bola mo lang ako". kadalasang ginagamit ang katagang ito upang ipahiwatig na hindi kapanipaniwala ang papuri o sinabi ng kausap.	Ah, talaga ba? "Kayasa Bail!" Ang galing mo toll.
54.Mao ba	Pang-abay	Katumbas nito ang salitang tagalog na "talaga ba". Ekspresyong nagpapahayag ng papuri o sarkastikong papuri, maihalahalintulad ito sa salitang "Magaling" o "Ang galing"	"Hastang ahaka!"
55.Kayasa/Kayata	Pang-uri	Katumbas nito ang salitang tagalog na "talaga ba". Ekspresyong nagpapahayag ng papuri o sarkastikong papuri, maihalahalintulad ito sa salitang "Magaling" o "Ang galing"	Ay, nalintik na. "Gi-ahak ka" Lintik ka.
56.Ahaka/Gi-ahak	Pang-uri	Katumbas nito ang salitang tagalog na "talaga ba". Ekspresyong nagpapahayag ng papuri o sarkastikong papuri, maihalahalintulad ito sa salitang "Magaling" o "Ang galing"	

Ang Sarkastikong binisajang ekspresyon ay isang uri ng ironikong pagpapahayag na ginagamit upang magbigay ng pagtatapat o ng pagpuna sa sitwasyon, nagpapahiwatig na ang taong nagsasalita ay hindi seryoso, at ipahiwatig na ang isang tao a hindi nasisiyahan sa isang bagay. Ang salik na nakakaapekto sa pahiwatig ng mga sarkastikong binisajang ekspresyon ay ang tono ng boses. Maaaring matutunan mula sa binisajang ekspresyon na ang pagtatapat ay hindi palaging ang

kanhiay	pang-abay pangngalan pang-uri pang-ukol	Nagdaan; nakaraan	"Nindot subajon ang kanhiay na paagi sa pagpananom." Magandang sundin ang proseso ng pagtatanim noon. "Dumduman nato ang mga kanhiay'g panahon." Alalahanin natin ang mga nakalipas na panahon .
dumduman	pandiwa	Alalahanin	

Ito ay pawang mga ekspresyong karaniwang ginagamit nga mga tao sa kanilang pakikipagtalastasan o pakikipag usap sa mga tao sa isang pagkaraniwang araw o kaswal/di-pormal na sitwasyon.

57.Ilara ko	Pangngalan	"Ilara"- lokohin Ang ekspresyong ito ay kabaliktaran ng kahulugan nito na imbis "lokohin mo" ito ay nangangahulugang "Huwag mo akong lokuhin". Adverse phrase, disapproval. Expression Similar with "wa ka nalipong"	"Ilara ko do!" Huwag mo akong lukuhiin.
58.Wa ka kujapi?	Pang-uri Pandamdang Pangngalan		"A: Day, sexy man ka pwede ko manguyab? B: Hoy Dong, wa ka kojapi? Minjo na baya ko." A: Day, ang sexy mo naman pwede ba kitang ligawan? B: Hoy Dong, May asawa na ako. "Ka kagwang ato niya, dili man mag tinarong."
59.Kagwang	Pangngalan Pang-uri	(expression as stupid) Mukhang aswang "ang chaka mo"	Siraulo talaga yon, hindi mo makausap ng maayos. "A: Ni larga man diay si Gina. B: Mao, Jana" A: Umalis pala si Gina. B: Oo nga.
60.Jana		Isa itong ekspresyong ginagamit wala itong iksaktong depinisyon, pandagdag lang talaga ito sa pangungusap.	

pinakamahusay na paraan upang ipahayag ang mga damdamin at mga opinyon. Hindi lahat ng bagay ay dapat gawin sa diretsong paraan. Simbolong ginagamit sa mga sarkastikong ekspresyon ay karaniwang mga pahalang na linya, mga punto ng exclamation, at mga pagpapahiwatig ng pagtatalo, na maaaring magamit upang maihayag ang kanilang mga saloobin nang may kaunting pagsasamantala o sama ng loob at ginagamit upang ipahayag ang tiwala o pagtatanggol sa isang ideya o usapan.

H. Ekspresyong 'beyond supernatural' at mga sumpang ekspresyon

Ang mga ekspresyong ito ay dulot ng ating paniniwala at atin itong ginagamit upang magsilbing gabay tungo sa mabuting resulta at malayo sa kamalasan. Ang ekspresyong ito ay tumutukoy sa mga pangyayari o bagay na hindi na nagagawa ng mga natural na pinagmulan o kaya'y mga likas na bagay. Mga halimbawa nito ay mga bagay na nasa ibayo o labas ng lugar ng tao, tulad ng mga himala o mga kapangyarihan na nagdudulot ng mga karamdaman.

Talahanayan 8. Ekspresyong 'beyond supernatural' at mga sumpang ekspresyon

Binisajang Ekspresyon (Parirala / Salita)	Bahagi ng Pananalita	Pahiwatig	Diskurso/ Halimbawa
<i>puya bujag</i>	<i>pang-abay</i>	Ginagamit ang expression na ito para hindi matuloy ang masamang bagay kapag ikaw ay pinupuri. Katumbas nito ang salitang "Pwera Usog"	"Kagwapa ba nimo uy, nindot kaayo ka ug kutis. Purya bujag."
<i>.puya gaba</i>	<i>pang-abay</i>	Ginagamit ang expression na eto kapag nagpapaalis ng masamang karma. Lugar ng mga engkanto, ito ang susing salita ng 'Palih', na ang ibig sabihin ay mag-alay.	"Unsa man to ilang pansit uy walay lami, puya gaba."
<i>palhi</i>	<i>pang-uri pang-abay</i>	'Accident prone Area' dahil sa mga supernatural na rason. Pagsumpa sa isang tao, kaya nakakaranas ng mga sakit o kahirapan ang isinumpa.	Ano ba yung pancit nila hindi masarap.
<i>maldisyon</i>	<i>pangngalan pandiwa</i>	Isinumpa s'ya ng matandang nakabanggaan niya kahapon.	"Gimaldisyon lague ng sija sa tiguwang nga ijang gibangaan gahapon."
<i>tunglo</i>	<i>pangngalan pandiwa</i>	Sumpain	"Tunglohon ko ikaw."
<i>gilimata- (giilad ang mata sa diwata)</i>	<i>pang-uri</i>	Naliligaw dahil sa 'supernatural' na rason. Namalikmata o nahalina. Kasing tulad ng "Gimino" sa bisaya.	Isusumpa kita. "Unsa kahay nakaon sa kagwang nga gipili man nija tong bija'g nawng, nalimata siguro to sija."
<i>gahum</i>	<i>pangngalan</i>	kapangyarihan	Anong nakain ng gagong yon ba't s'ya nahalina sa pangit na yon, namalikmata siguro yun. "Ang Ginoo grabi ug gahum."
			Ang Dios ay makapangyarihan.

Ang aral mula sa pananaliksik na ito ay ang kahalagahan ng pag-unawa sa mga konseptong ekspresyon tulad ng 'beyond supernatural' at ang mga sumpang ekspresyon. Mahalaga na maunawaan ang mga konseptong ito dahil maaaring magbigay ito ng mas malalim na pag-unawa sa ating sarili sa pag-iral sa mundo. Ang pag-unawa sa mga konseptong ito ay makakatulong sa mga tao na lumikha ng mas malawak na pag-unawa at pagtanggap sa iba't ibang kultura at personal na karanasan.

I. Ekspresyong nagpapahiwatig ng kilos

Ito ay mga ekspresyon na isang uri ng representasyon sa isang kilos ng indibidwal. Ang mga ekspresyong nagpapahiwatig ng kilos ay maaaring maging salita, mga galaw, mga pagsubok, at mga kilos na nagpapahayag ng isang damdamin o emosyon.

Talahanayan 9. Ekspresyong nagpapahiwatig ng kilos

Binisajang Ekspresyon (Parirala/ Salita)	Bahagi ng Pananalita	Pahiwatig	Diskurso/ Halimbawa
<i>dujog</i>	<i>pandiwa</i>	(sing along) Sumabay sa tugtug Magpatugtog ng gitara. Taong mahilig humingi ng pabor pero hindi mapaburan.	"Tarunga ug kanta diha samtang ako magdujog sa sista."
<i>maajo mo laplap di pahilap</i>	<i>pangngalan pang-uri</i>		Ayusin mo ang pagkanta habang tumutugtog ako ng gitara. "Ganahan pud ka mo uban-uban anang tawhana nga majo man na mo laplap di pahilap."
<i>gitulisok ang ahong tanlag</i>	<i>pandiwa</i>	Tanlag-konsensya Gitulisok-ginugulo inaabala Binabagabag ng konsensiya Suntutkin	Bakit gusto mong sumama sa taong yan, hindi mo naman yan mahihingan ng pabor. "Tao 1(nakakita sa aksidente): Diko katug, gitulisok napud ang akong tanlag."
<i>pikhan</i>	<i>pandiwa</i>		Hindi ako makatulog inaabala na naman ang konsensya ko. "Mag hinambog na sya, ma pikhan jud na nako."
<i>talidhay</i>	<i>pandiwa pangngalan</i>	Walang pigil na pagtawa	Pagyan nagsinungaling matatamaan sakin yan. "Grabig talidhay sa mga studyante, natagak kuno sa kanal iyang kauban."
<i>tagulilong</i>	<i>pangngalan pandiwa</i>	Bigla na lang nawawala	Hindi mapigil ang pagtawa ng mga mag-aaral matapos mahulog sa kanal ang kanilang kasama. "Mura man kag gitagulilong, lingkod ragud."
<i>panikay-sikay</i>	<i>pandiwa</i>	Magsikap	Ang biliis mong mawala, umupo kanga dyan. "Panikay-sikay para sa kaugmaon."
<i>mangansyon</i>	<i>pandiwa</i>	Mangharana	Magtiyaga para sa kinabukasan. "Unjang gabie Bay ubani ko'g mangansyong Inday."
<i>ikit-ikit</i>	<i>pandiwa pangngalan</i>	Laging nakasunod, ayaw humiwalay.	Mamayang gabi Pare samahan mo akong mangharana kay Inday. "Gigutom jud ning iringa kay sige'g ikit-ikit."
<i>gihidlaw</i>	<i>pang-uri</i>	Nananabik 'Namimiss'	Nagugutom na talaga tong pusa ayaw akong lubayan. "Gihidlaw ako kanimo Inday."
<i>nahinangop</i>	<i>pang-uri pangngalan pandiwa</i>	Nasasabik Naninibago	'Namimiss' na kita Inday. "Nahinangop kos pamaagi karon sa pagpanguyab, selpon naman."
<i>sophon</i>	<i>pandiwa pangngalan</i>	Maging pilisopo Makisabad Patigilin	Nanibago ako sa pamamaraan ng paniligaw ngayon, sa selpon nalang. "Sungotan ko nija maong kanunay nakong sophon."
<i>tulibagbag</i>	<i>pandiwa</i>	Mag-iba ng daan	Naiinis talaga ako sa kanya kaya ako sumasabad sa usapan. "Nganong tulibagbag kaman nga dire raman ang dan?"
<i>nagwagwag</i>	<i>pandiwa pang-uri</i>	Maghubad	Anong ginagawa mo diyan andito lang naman yung daan? "Kulukoy man tong tawhana, nagwagwag naman noon adtos dan."
<i>lapdusan</i>	<i>pandiwa</i>	Paluin, kadalasang sinasabi ng mga magulang sa mga anak nilang makulit o ayaw makinig. Para siyang 'pasimplang' o 'wisik'.	Maysayad yung taong yun bigla nalang naghubad sa daan. "Lingkod ra kay malapdusan man gajud ka ron dika mamati."
<i>palabtikan</i>	<i>pandiwa pangngalan</i>	Magsalita na hindi tatamaan ang punto, magparinig.	Umupo ka nga kung ayaw mong mapalo kita. "Aron di masuko palabtiki lamag storya."
<i>nahimugso</i>	<i>pang-uri</i>	Ipinanganak / isinilang	Para hindi magalit magparinig ka nalang. "Ako si Gina nahimugso niadtong Pebrero 2, 1999."
			Ako si Gina ipinanganak noong Pebrero 2, 1999.

<i>hujot</i>	<i>pangngalan pandiwa</i>	Humihingi ng pahintulot bumili, halimbawa; "pwed ko bang bilhin...."	"Pahujota ta anang imong isda, Noy?" Maari ko bang bilhin ang isda ninyo, Manong?
<i>makatuhog</i>	<i>pandiwa</i>	Matuto/intindihi n	"Wako katuhog sa imo giingon." Hindi ko naintindihan ang sinabi mo.
<i>laktod</i>	<i>pangngalan pandiwa</i>	Pintas o maikling ruta. Maari din ito magpahiwa'tid na 'sa kabuuan'.	"Ari ta agi kay manglaktod ta." Ditto tayo dumaan mag'shortcut tayo.
<i>kuhit mingaw</i>	<i>pang-uri pangngalan panghalip</i>	Sekreto Ang salitang 'Mingaw' ay nangangahulugan rin na tahimik o Wala. Pagtiyagaan kung anong meron.	"Misuway ko pagpanagat kuhit mingaw gajud." Sinubukan kung mangisda kaso wala talaga.
<i>mantinil naa</i>	<i>pandiwa</i>		"Kaon ajaw reklamo mantinil usay naa." Kumain ka at wag magreklamo pagtiyagaan mo nalang kung anong meron.
<i>ikaw ray kabawo/kabalo</i>	<i>pang-uri</i>	Kabawo-alam Ikaw lang ang nakakaalam.	"Ikaw ray kabawo ana?" Ikaw lang ang nakakaalam niyan.
<i>butangi</i>	<i>pandiwa</i>	Dagdagan o lagyan	Kana butangi! Lagyan mo.
<i>laina</i>	<i>pang-uri pandiwa</i>	Maari itong magpakahulugan na hindi maganda o nakakadismaya.	"Laina nimo!" Ang sama mo naman.
<i>balik-balik</i>	<i>pang-uri</i>	Ginagamit din ang salitang ito na ang ibig ipahiwa'tid na 'Paghiwalayin'.	"Laina ang manga og ang saging." Paghiwalayin mo yung manga at saging.
<i>dasuk</i>	<i>pandiwa</i>	Ilagay ng may pwera. Piliting ilagay.	"Lingkod ragud sige sie kag balik-balik malipong man sad ta nimo." Umupo ka nga nahihilo ako sayo.
<i>atong sugo, atong sugot</i>	<i>pandiwa pang-uri</i>	Utos ko, Ako rin ang gagawa. Karaniwang sinasabi ng mga magulang kapag hindi mautusan ang kanilang mga anak.	"Ara e-dasuk ang mga sanina sa hunos." Ilagay mo ang mga damit sa 'drawer'.
<i>alindasay</i>	<i>pandiwa</i>	Nag-alala Nabalisa o nagulo patungkol sa kasalukuyan o posibling suliranin.	"Ana baja, atong sugo atong sugot." Ano bayan, utos ko sagot ko.
<i>sukarap</i>	<i>pandiwa</i>	Magpatumba	"Na alindasay sija sa ijang uyab kay nagabiehan na pag uli ug wala pa gajuy suga, ug uwan pa gajud." Nag-aalala siya sa kasintahan ng gabihin ito sa pag-uwi, lalo na't madilim at umuulan.
			"Sukarap ka diha kung masumbagan ka naho." 'Knock-out' ka kung masuntok kita.

Ang ekspresyong nagpapahiwatig ng kilos ay isang epektibong paraan upang maipahayag ang niloolob ng isang indibidwal, mahalagang aspeto ng pakikipag-ugnayan. Ang ekspresyong ay may kakayahang maunawaan at magamit ang iba't ibang mga anyo ng ekspresyon upang maipahayag ang kanilang mga saloobin, damdamin, mga ideya, at mga kaisipan. Ang ekspresyong nagpapahiwatig ng kilos ay nagbibigay ng isang mas madaling paraan upang maunawaan ang bawat isa sa pamamagitan ng pag-uugnay ng mga salita at kilos.

J. Ekspresyong nagpapahiwatig sa anyo, katangian at damdamin.

Ito ay mga ekspresyong nagbibigay daan upang bigyan ng kahulugan o deskripsyon ang isang anyo, katangian at damdamin ng ibat ibang buhay at hindi buhay na mga bagay-bagay sa mundo.

Talahanayan 10. Ekspresyong nagpapahiwatig sa anyo, katangian at damdamin

Binisajang Ekspresyon (Parirala/Salita)	Bahagi ng Pananalita	Pahiwa'tig	Diskurso/ Halimbawa
<i>bulingit</i>	<i>pang-uri</i>	Marumi ang mukha Gusgusin.	"Bulingit sie kag naw'ng." Mukha mo gusgusin.
<i>bus-ok</i>	<i>pang-uri</i>	Taong maganda ang pangangatawan o Maskulado	"Way bisyo mao ng bus-ok ug lawas." Wala s'yang bisyo kaya siya maskulado.
<i>lagala</i>	<i>pang-uri</i>	Mayabang	"Lagalaon man tong tawhana, salig kay dato."
<i>kulitkitan</i>	<i>pang-uri</i>	Taong mausisa, masilan, maingat.	Napakayabang naman ng taong yun, porket mayaman. "Maajo pag diha nija ibilin ning kwarta kay arang ka kulitkitan na sija."
<i>kabangkaagan</i>	<i>pang-uri</i>	Walang alam	Masmabuti siguro kung sa kanya nalang natin ibigay yung pera kasi maingat siya. "Kabangkaagan sa kaalam."
<i>tampalasan</i>	<i>pang-uri</i>	Salbahis lapastangan	Walang alam "Tampalasan kang dako." Ang salbahis mo.
<i>kaanyag</i>	<i>pang-uri</i>	Maganda Maaari itong maglarawan sa anyo ng tao, pangyayari o 'di kaya'y pakiramdam.	"Grabig ka anyag sa kagabhion." Ang ganda ng gabi.
<i>sagmuyo</i>	<i>pang-uri</i>	Nalulungkot nalulumbay	"Perting pag sagmuyo niya kay nahagbong sa exam, ug gi bulagan pa sa uyab." Labis ang kanyang pagkalungkot ng bumagsak siya sa pagsusuri, at hiniwalayan pa siya ng kanyang iniibig.
<i>nindota ah!</i>	<i>pang-uri</i>	Ang ganda Nakakahanga	"Nindota gud!" Ang ganda talaga!
<i>way buot</i>	<i>pang-uri pang-abay</i>	Hindi maganda o nakakadismaya (ang isang bagay, pangyayari o katangian) malimit itong ginagamit na paglalarawan sa isang tao.	"Wa man tuy buot tung imong giluto uy." Ano ba yung niluto mo nakakadismaya (hindi masarap).
<i>makahilak man sad ta</i>	<i>pangngalan pandamdamin pang-uri</i>	Nakakaiyak Ito'y tumutukoy sa makapukaw-damdamin na pangyayari.	"Makahilak man sad ta nimo oi!" Nakakaiyak naman.

Ang implikasyon ng pananaliksik tungkol sa ekspresyong nagpapahiwatig sa anyo at katangian ay nagbibigay ng mas malalim na pag-unawa sa mga uri ng ekspresyon at kung paano ito nagpapakita sa mga taong nakikipag-ugnayan sa isa't isa. Ang pag-unawa sa mga ekspresyon ay makakatulong sa mga taong nakikipag-ugnayan sa isa't isa upang mas maintindihan ang mga saloobin at damdamin ng bawat isa. Pinapayagan din ito ng mga tao na matukoy ang mga anyo ng ekspresyon na maaaring makapagdulot ng kagalakan, pagkabalisa, o iba pang mga damdamin.

K. Ibang pang ekspresyon at salita

Ito ay mga uri ng ekspresyong ginagamit sa pang araw araw na pamumuhay at pawang kaakibat na ng ating buhay. Ito ay mga pangunahing mga salitang ginagamit kahit sa modernong panahon.

Talahanayan 11. Ibang pang ekspresyon at salita

Binisajang Ekspresyon (Parirala/Salita)	Bahagi ng Pananalita	Pahiwatig	Diskurso/ Halimbawa
<i>mirisi</i>	<i>pandamdang</i>	Ginagamit eto kapag may masamang nangyari na tingin mo ay nararapat. Ang ibang kahulugan nito ay "buti nga sa iyo".	"Nasamad na noon ka. Mirisi." Ayan nasugatan ka tuloy, buti nga sayo.
<i>porbida</i>	<i>pandamdang</i>	Kadalasang sinasabi eto kapag galit, naiinis at nabigo.	"Purbida! Dugaya ba nimo makasabot!" Purbida! Ang tagal mo namang makaintindi.
<i>pastilan</i>	<i>pandamdang</i>	Ginagamit eto kapag ikaw ay nainis o na sorpresa. Katumbas nito ang salitang "hay nako".	"Pastilan! Kadako ba sa akoang problema!" Hay nako! Ang laki naman ng problema ko.
<i>ambot</i>		Ang ibig sabihin ng ambot ay "walang alam" O "walang pakialam". "Ewan".	"A: Unsaon man ni nato karon? B: Ay, ambot!" A: Anong gagawin natin ngayon? B: Ay, ewan. "Ay ambot nimo"
<i>kanang kuan</i>	<i>pangatnig panlapi</i>	Ginagamit eto kung may gustong sabihin pero hindi masabi diretso.	Ewan ko sayo. "Pwede ko manghuwam ug kanang kuan nimo?" Pwed ba akong manghiram ng ano.... "Nagkita mo ni kuan?" Nakita mo si ano...?
<i>lain-lain</i>	<i>pangngalan</i>	Magkaiba; hindi pareho	"Bisan magsuon mo lain-lain gajud mog kina-ja." Kahit magkapatid kayo magkaiba talaga ugali n'yo. "Boang ka?"
<i>boang</i>	<i>panghalip pang-uri pang-abay pangngalan pandiwa</i>	Siraulo; Loko-loko	Siraulo kaba? "Bantay, Di ka maminaw 'last' na lang ka!"
<i>bantay</i>		Nagpapahayag ng babala.	Paghindi ka tumigil matatamaan ka sakín. "Ang tawng buhi di makalikay sa unos sa kinabuhi." Kapag buhay ka hindi mo maiiwasang makaharap ang mga hamon ng buhay. "Buat nijang kalimtan ang kagahapon apan kanunay ng nagpalabi ang nagbagang gumunhap." Nais niya sanang kalimutan ang kahapon ngunit lagi siyang binabagabag ng kanyang konsensya. "Dili pabayloan'g bahandi ang ijang lawd sa kasilag nianang tawhana."
<i>unos sa kinabuhi</i>	<i>pangngalan</i>	Hamon sa buhay	Grabi ang pagkamuhí niya sa taong iyan.
<i>nagbagang gumunhap</i>	<i>pandiwa</i>	Ang salitang 'Gumunhap' katumbas nito ang salitang konsensya. Binabagabag ng konsensya; Nakonsensya.	
<i>lawd sa kasilag</i>	<i>pangngalan</i>	Pagkamuhí, inggit, paghihiganti	
<i>dayag lamang</i>	<i>na pang-uri</i>	Malinaw	"Kay nawagtang man ang kapitan dayag na lamang na ang 'first councilor' ang mo puli." Dahil nawala(namatay) ang Kapitan malinaw na ang papalit sa kanya ay ang 'Councilor'.

<i>bolok</i>	<i>pangngalan</i>	Kulay	"Unsay bolok sa sinina ang suoton?" Anong kulay ng damit ang susuotin? "Wako nasayod unsay hubad anang pulonga."
<i>hubad</i>	<i>pangngalan</i>	Kahulugan	Hindi ko mawari ang ibig ipahiwatig ng katagang iyan. "Bakod na dira makit-an gani kas imong amo ma futbol gajd ka."
<i>futbol</i>	<i>panghalip pang-uri pandiwa</i>	Naisyapuwera. Hindi kwalipikado Alisin	Gumising kana masisisanti ka kapag nakita ka ng amo mo. "Ni andar napud ang ijang panapot."
<i>panapot</i>	<i>pangngalan</i>	Arthritis	Inaataki na naman siya ng Arthritis. "Ako si Gina hamtong ang panuigon naghinaot nga paliton ang maong bahin sa juta."
<i>hamtong</i>	<i>pangngalan</i>	Nasa saktong gulang	Ako si Gina nasa tamang gulang, na nagnanais malhin ang parte ng lupang ito. "Porok Alipagot"
<i>alipagot</i>	<i>pang-uri pangngalan</i>	Maingay magulo	Kalyeng Maingay at magulo. "Nasud sa las-ong"
<i>las-ong</i>	<i>pangngalan pandiwa</i>	Bitag	Naisahan "Tua napud sa sam-ang si Gina miduaw napud sa iyang inahan."
<i>sam-ang</i>	<i>pangngalan</i>	Simenteryo o libingan	Nasa sementeryo na naman si Gina dinadalaw ang nanay niya. "Tukma ahong gi ingon nga mo uwan karon."
<i>tukma</i>	<i>pang-uri</i>	Tama o saktó	Tama nga ako na uulan ngayon. "Nag langoy-langoy ang mga bata sa hagunoy"
<i>hagunoy</i>	<i>pang-uri</i>	'water current'	"Ara ipa daus-dus ang mga lubi sa bukid"
<i>dausdos</i>	<i>pangngalan pandiwa</i>	Dausdos	Ditto nalang natin ipadausdos ang mga niyog sa bukid. "Ka anindot ba sa bidlisiw sa adlaw karong taknaa."
<i>bidlisiw</i>	<i>pangngalan</i>	Bukang liwayway	Napakaganda ng pagsikat ng araw ngayon. "Unsay bansilag nimo sa imong kinabuhi?"
<i>bansilag</i>	<i>pangngalan</i>	Kasabihan o motto sa buhay.	Ano ba ang motto mo sa buhay?

V. KONKLUSYON AT REKOMENDASYON

Ang kakayahang magpahayag ng iniisip, damdamin, at emosyon sa pamamagitan ng wasto at mabisang paggamit ng wika ay mahalagang salik sa pagpapaunlad ng interpersonal na ugnayan. Sa pamamagitan ng masusing pag-unawa sa pagpili ng mga salita at pananalita, higit na naihatid ang kahulugan at nakabubuo ng mas malalim na pag-unawaan sa pang-araw-araw na interaksyon. Gayunman, napansin ang kahirapan ng mga nakatatanda sa pag-alala sa mga lokal o Binisaya na termino, bagama't nananatiling likas ang paggamit ng mga ito sa kanilang pakikipagkomunikasyon. Sa ganitong konteksto, mahalagang gamitin ang mga bukas na tanong at iba pang teknik sa pagtatanong upang mahikayat ang mas malayang pagsisiwalat ng impormasyon mula sa mga matatanda. Inirerekomenda rin na palalimin ng mga susunod na mananaliksik ang pagpapaliwanag sa mga lokal na

termino upang higit na maipakita ang ugnayan ng wika, kultura, at karanasan sa pananaliksik.

REPERENSIYA

- [1] Quijano, C. (2015). Philippines: The role of language and education in globalization. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED567190.pdf>
- [2] Wolff, J. 2001. Cebuano. In Jane Gary and Carl Rubino. (Eds.). Facts about the world's languages. New York City: New England Publishing Associates, Inc.
- [3] Trask, R. 1994. Language change. London: Routledge.
- [4] Gonzalez, A. 2004. Applied linguistics and language teaching in the Philippines: Theory and implications. *Philippine Journal of Linguistics*, 35, 69-74.
- [5] Salaria, N. (2012). Meaning of the term-descriptive survey research method. <https://www.semanticscholar.org/paper>
- [6] Thompson, R. M. 1. (. M. (2003). Filipino English and Taglish: Language switching from multiple perspectives. Philadelphia; Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. doi:10.1075/veaw.g31
- [7] Bautista, M. L. S. (2004). Tagalog-english code switching as a mode of discourse. *Asia Pacific Education Review*, 5(2), 226-233. doi:10.1007/BF03024960
- [8] Wolff, J. 2001. Cebuano. In Jane Gary and Carl Rubino. (Eds.). Facts about the world's languages. New York City: New England Publishing Associates, Inc.
- [9] Bloomfield, L. 1933. Language. New York: Holt, Rinehart, and Winston.
- [10] Campbell, L. 1998. Historical linguistics: An introduction. London: Edinburgh University Press.
- [11] Cyparsade, M., Auckloo, P., Belath, I., Dookhee, H., & Hurreeram, N. (2015). Beating the language barrier in science education: In-service educators' coping with slow learners in Mauritius. *Science Education International*, 24(4), 402–415
- [12] Hallberg, D. (2010). Sociocultural and cognitivist perspectives on language and communication barriers in learning. *International Journal of Behavioral, Cognitive, Educational and Psychological Sciences*, 2(2), 111–120.
- [13] Kocaman, O. (2016). Communication barriers that junior and senior ELT students experience in the process of learning a foreign language. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1779–1794.